

Povinná osoba podle zákona o půdě

Při určení povinné osoby není soud vázán okruhem účastníků ve správním řízení. Ustanovení § 5 odst. 2 zákona o půdě sice hovoří o tom, kdo je považován za povinnou osobu, jde však o ustanovení, které svým zařazením je určující pro rozhodování o institutu vydání nemovitostí podle následného § 6 tohoto zákona. Dalším ustanovením upravujícím, kdo je povinnou osobou je ustanovení § 16, upravujícího poskytování náhrad za nemovitosti, obsahující vlastní, zvláštní, ustanovení o tom, kdo je povinnou osobou k poskytnutí náhrad.

Při určení povinné osoby není soud vázán okruhem účastníků ve správním řízení. Ustanovení § 5 odst. 2 zákona o půdě sice hovoří o tom, kdo je považován za povinnou osobu, jde však o ustanovení, které svým zařazením je určující pro rozhodování o institutu vydání nemovitostí podle následného § 6 tohoto zákona. Dalším ustanovením upravujícím, kdo je povinnou osobou je ustanovení § 16, upravujícího poskytování náhrad za nemovitosti, obsahující vlastní, zvláštní, ustanovení o tom, kdo je povinnou osobou k poskytnutí náhrad.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 1255/2002, ze dne 22.10.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně I. K., jako nástupkyně M. H., zastoupené advokátem, proti žalovanému Zemědělskému družstvu P., zastoupenému advokátem, o poskytnutí náhrad za znehodnocené budovy, vedené u Okresního soudu v Lounech pod sp.zn. 5 C 921/94, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4.4.2002, čj. 11 Co 329/2001-149, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4. dubna 2002, čj. 11 Co 329/2001-149, a rozsudek Okresního soudu v Lounech ze dne 29. března 2001, čj. 5 C 921/94-128, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Lounech k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Lounech rozsudkem ze dne 29.3.2001, čj. 5 C 921/94-128, zamítl návrh žalobkyně, že žalovaný je povinen nejpozději do 14 dnů od právní moci rozsudku zahájit a do jednoho roku ukončit opravu zemědělské usedlosti v Č. čp. 13 na blíže určených parcelách v obci P. v rozsahu, konkretizovaném na výzvy soudu v průběhu řízení. V dalším výroku rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Šlo již o druhé rozhodnutí soudu prvního stupně v dané věci, neboť jeho rozsudek ze dne 10.9.1997, čj. 5 C 921/94-50, jímž bylo uloženo žalovanému zahájit opravy zemědělské usedlosti čp. 13 v Č. dle dohody o poskytnutí náhrad ze dne 16.11.1992, byl usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30.10.1998, čj. 12 Co 37/98-97, zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

Krajský soud v Ústí nad Labem shora uvedeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně potvrdil kromě výroku o nákladech řízení, který změnil tak, že uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení částku 79.760 Kč, a uložil žalobkyni rovněž povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 2.325 Kč. Učinil tak na základě odvolání žalobkyně do

výroku rozhodnutí o věci samé a odvolání žalovaného do výroku o nákladech řízení. Odvolací soud doplnil řízení opakováním listinných důkazů - dohodou z 16.11.1992 o poskytnutí náhrady za živý a mrtvý inventář uzavřené dle zákona č. [229/1991](#) Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o půdě,“) a nařízení vlády č. [20/1992](#) Sb., dodatkem k této dohodě ze dne 16.11.1992, rozhodnutím Okresního úřadu v L. - pozemkového úřadu ze dne 15.9.1992, čj. 805/92/R/672/91/HAV, smlouvou o postoupení pohledávek uzavřenou dne 5.2.1999, darovací smlouvou uzavřenou dne 1.12.1993 mezi M. H. jako dárkyní a I. K. jako obdarovanou, přičemž dospěl k závěru, že důvodné je pouze odvolání žalovaného.

Odvolací soud se ztotožnil s právním závěrem soudu prvního stupně, že dodatek dohody, uzavřené mezi účastníky o náhradě za živý a mrtvý inventář, tj. dodatek o náhradě za znehodnocené budovy, je neplatný pro svou neurčitost. V uvedené dohodě ze dne 19.11.1992 ani v jejím dodatku z téhož dne, není totiž nárok oprávněné osoby - původní žalobkyně M. H. - na náhrady za znehodnocené nemovitosti (stavby) vyčíslen, a nevyplývá z nich ani rozsah plnění, na kterém by se účastníci této dohody, případně v rámci své dispozitivní volnosti dohodli. V předmětném dodatku dohody si účastníci sjednali pouze způsob - formu náhrady podle ustanovení § 16 odst. 4 zákona o půdě. Odvolací soud dále dospěl k závěru, že dohoda i její dodatek jsou v části týkající se ujednání o náhradách za znehodnocené budovy absolutně neplatné podle ustanovení § 39 občanského zákoníku, z něhož vyplývá, že neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. V dané věci byla dohoda uzavřena předčasně, v době, kdy M. H. ještě nesvědčilo vlastnické právo k vydávaným nemovitostem; k tomu došlo až dne 17.3.1993, kdy nabylo právní moci rozhodnutí pozemkového úřadu ze dne 27.1.1993. S ohledem na uvedenou skutečnost odvolací soud dospěl dále k závěru, že povinnou osobou k poskytnutí náhrad je obec P. (i když zřejmě fakticky znehodnocené budovy užívalo Zemědělské družstvo P.), která věc - zemědělskou usedlost čp. 13 v Č. vydávala. Protože dohoda o poskytnutí náhrad byla uzavřena se subjektem, který nebyl osobou povinnou k jejich poskytnutí za znehodnocené předmětné stavby, považuje odvolací soud tuto dohodu za neplatnou pro rozpor s ustanovením § 16 odst. 2 zákona o půdě, a proto z ní, ani z jejího dodatku ze dne 16.11.1992, nelze vycházet. Okolnost, že v průběhu řízení původní žalobkyně převedla svůj nárok na svou dceru, nynější žalobkyni, posoudil odvolací soud stejně jako soud prvního stupně, tj. že k převodu došlo v souladu se zákonem a žalobkyně I. K. je proto ve věci aktivně věcně legitimována. .

Odvolací soud však nesdílel závěr soudu prvního stupně o použití ustanovení § 150 OSŘ při rozhodování o náhradě nákladů řízení. Předmětem řízení je sice restituční nárok, nelze však dle názoru odvolacího soudu nepřihlídnout ke skutečnosti, že žalobkyně se domáhala plnění z neplatné dohody o poskytnutí náhrad, a dále k tomu, že žalovaný po dohodě po jejím uzavření zčásti plnil, avšak mezi účastníky došlo k neshodě vzhledem k požadavkům žalobkyně. Žalobkyně přispěla k vyšším nákladům řízení do určité míry i tím, že několikrát v jeho průběhu měnila žalobní petit; ani majetkové a sociální poměry žalobkyně neodůvodňují závěr soudu prvního stupně o nákladech řízení a proto ji odvolací soud uložil povinnost nahradit náklady řízení žalovanému.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně včas podaným dovoláním, jehož přípustnost dovodila z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ. Uvedla, že odvolací soud sice vycházel z dostatečně zjištěného skutkového stavu, ale nesprávně zhodnotil celou řadu skutečností. Žalobkyně především vytkla odvolacímu soudu, že ji dostatečně, v souladu s ustanovením § 43 OSŘ a následně i ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 90 Ústavy nepoučil tak, jak by v restitučních věcech měl. Žalobkyně byla neustála vyzývána soudem k upřesnění žaloby, nikdy se jí však nedostalo poučení o tom, jak měla být žaloba, resp. petit změněn. Žalobkyně rovněž nesouhlasí

se závěrem odvolacího soudu o neurčitosti předmětné dohody mezi účastníky a tudíž o její neplatnosti, neboť v dohodě je nárok na náhrady konkrétně vymezen požadavkem na to, co má být a na kterých nemovitostech opraveno, a je uveden i rozsah oprav. Od vyčíslení výše znehodnocení soudním znalcem bylo upuštěno výhradně na základě výslovné iniciativy žalovaného, což vyplývá mj. i ze znaleckého posudku. Při právním hodnocení „dohody a jejího dodatku“, odvolací soud nevzal v úvahu, že pokud byl na základě zákona č. [119/1990](#) Sb., o soudní rehabilitaci, zrušen trestní rozsudek včetně výroku o propadnutí majetku, došlo ke stavu, kdy rehabilitovaná M. H. neztratila vlastnictví, neboť v době uzavření dohody jí bylo vlastnictví vráceno ex tunc, a to na základě rozhodnutí okresního soudu v Lounech ze dne 3.1.1991 čj. 4 Rt 327/90-6 (dnem 22.1.1953 k jedné polovině a dnem 9.6.1953 ke druhé polovině). Dohoda o opravě nemovitostí byla uzavřena z iniciativy žalovaného, od něhož tyto nemovitosti fyzicky převzala již 14.5.1992. Navíc žalovaný předmětné nemovitosti spolu se zemědělskými pozemky bezplatně užíval a toto užívací právo mu bylo zrušeno ke dni účinnosti zákona o půdě a jako právnické osobě, která nemovitosti užívala, mu vyplynula povinnost poskytnout žalobkyni náhradu za živý a mrtvý inventář a uhradit jí znehodnocení nemovitostí. Dovolatelka odmítla rovněž, s poukazem na ustanovení § 23 odst. 2 zákona o půdě a na stanovisko Nejvyššího soudu ČR, Cpjn 36/95, Sb. rozh. č. 16/1996, závěr odvolacího soudu, že povinnou osobou je obec P., neboť obec nemovitosti žalobkyni fyzicky nevydala a citovaná dohoda o jejich vydání, schválená pozemkovým úřadem, musela být formálně uzavřena jen proto, aby mohla být provedena změna vlastníka v katastru nemovitostí. Žalobkyně nesouhlasí ani s rozhodnutím odvolacího soudu o nákladech řízení, neboť žalovaný, podle ní, svým jednáním rozhodujícím způsobem přispěl ke zmaření jejího jednoznačného restitučního nároku. Kromě toho současná žalobkyně vstoupila do řízení až v roce 1999, do té doby vystupovala jako žalobkyně její matka, u které byly dány podmínky pro aplikaci ustanovení § 150 OSŘ. V celém osmiletém období soudního řízení v dané věci soudy prokazovaly nevstřícný postoj vůči žalobkyni. Navrhla zrušení napadeného rozsudku odvolacího soudu i rozsudku soudu prvního stupně a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Současně požádala v souladu s ustanovením § 243 OSŘ o odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí.

Žalovaný se k dovolání vyjádřil podáním ze dne 14.6.2002. Nesdílí výhrady žalobkyně a nespátřuje nic, co by svědčilo pro závěr, že rozhodnutí má zásadní význam po právní stránce. Žalobkyně podle něj zjevně přehlíží, že od samého počátku byla právně zastoupena a bylo věcí její svobodné volby koho, z jakého titulu a jakým způsobem bude žalovat. Od samého počátku žalovala zmatečným způsobem. Žalovaný dále vyjádřil názor, že není povinností soudu, aby poučoval účastníky a doporučoval jim, co vlastně mají žalovat, neboť by se tím logicky dostal do rozporu se zásadou rovnosti účastníků. Poukázal přitom na usnesení NS z 25.1.2001 pod. sp. zn. 30 Cdo 1634/2000. Úvahy žalobkyně, že vlastnictví nepozbyla, nehledě na skutečnost, že vlastnictví získala na základě darovací smlouvy, jsou podle žalovaného v rozporu s dosavadní restituční praxí. Navrhl proto, aby dovolací soud odmítl dovolání a uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalovanému náklady dovolacího řízení.

Dovolací soud shledal, že dovolání splňuje náležitosti stanovené v § 241 a 241a odst. 1 OSŘ a je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ, protože podle svého obsahu směřuje proti rozsudku, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. Dovolání se opírá o přípustný dovolací důvod podřaditelný pod ustanovení § 241a odst.2 písm. b) OSŘ. Dovolací soud proto přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu v rámci uplatněného dovolacího důvodu, jímž je nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem (§ 241a odst. 2 písm. b) OSŘ). Přitom dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Dovolací soud v první řadě vychází z toho, že podle obsahu spisu jde o restituční náhradu v případě, kdy původní vlastník byl zbaven svého vlastnictví k zemědělské usedlosti v důsledku výroku o propadnutí majetku, vysloveného v roce 1953 v trestním řízení v souvislosti s odsouzením původní žalobkyně a jejího manžela pro „ohrožení jednotného hospodářského plánu“, přičemž v roce 1991 byli plně rehabilitováni. Jde nesporně o věc, v níž je třeba postupovat citlivě, s ohledem na okolnosti konkrétního případu, bez zbytečně restriktivního a formálního výkladu (viz konstantní judikaturu Ústavního soudu, např. jeho nálezy dne 14.8.2001, sp.zn. II ÚS 386/99). Z postupu soudů v dané věci vyplývá, že takto ve věci nepostupovaly. S ohledem na výsledné rozhodnutí, včetně rozhodnutí o nákladech řízení, považuje dovolací soud postup soudů nižšího stupně za ne zcela korektní. Pokud totiž soudy dospěly k závěru, že dohoda, o níž se žaloba opírala, je neplatná pro svou neurčitost, nebylo třeba vést řízení šest let a vyzývat opakovaně žalobkyni k úpravě žalobního petitu, protože obsah dohody byl znám od počátku řízení. Stejně tak svůj závěr o nedostatku pasivní legitimace žalovaného mohl soud učinit okamžitě poté, kdy mu bylo známo, že správní orgán, rozhodující o vydání nemovitostí, jednal s obcí P. jako s osobou povinnou. Na to ostatně upozorňoval odvolací soud ve svém zrušujícím usnesení ze dne 30.10.1998, když považoval za nutné touto otázkou se zabývat; nakonec pak přijal závěr na základě listiny, jemu v té době známé, totiž rozhodnutí pozemkového úřadu z roku 1993, aniž byla provedena v této věci nová zjištění. Došlo tak ke zbytečným průtahům a zvýšení nákladů řízení, což není v souladu se zásadou spravedlivého procesu. Tomu napomohl i postoj žalovaného, který zpočátku proklamoval svou ochotu v omezené míře plnit, a nedostatek své pasivní legitimace uplatnil až v rámci svého odvolání v roce 1998.

Dovolací soud ostatně právní závěry soudů nepovažuje za správné. Soudy měly v první řadě vzít zřetel na to, že jde o řízení o náhradě za znehodnocené nebo odstraněné nemovitosti, jež je řízením o určitém způsobu vypořádání účastníků. Jestliže nepovažovaly dohodu, uzavřenou účastníky o způsobu vypořádání poskytnutím služeb za platnou, mohly rozhodnout o formě a zejména o výši náhrady odlišně od návrhu účastníků (§ 153 odst. 2 OSŘ). Takové řešení nabízel i žalovaný ve svém písemném prohlášení ze dne 24.3.1997, totiž projevil ochotu vypořádat nárok žalobkyně naturální formou do výše 581.953 Kč.

Rovněž závěr o tom, že žalovaný není ve věci pasivně legitimován, učinil soud bez potřebných skutkových zjištění. Správně citoval ustanovení § 16 odst. 2 zákona o půdě, pokud jde o určení povinné osoby, rozhodl však pouze na základě okolností, známé z rozhodnutí správního orgánu v jiné věci. Podle názoru dovolacího soudu není soud vázán v takovém případě okruhem účastníků ve správním řízení. Ustanovení § 5 odst. 2 zákona o půdě sice hovoří o tom, kdo je považován za povinnou osobu, jde však o ustanovení, které svým zařazením je určující pro rozhodování o institutu vydání nemovitostí podle následného § 6 tohoto zákona. Soudy ostatně neučinily žádná zjištění, na základě jakého práva nebo skutečností žalovaný předmětné nemovitosti užíval.

Dle dovolacího soudu však § 16, který upravuje poskytování náhrad za nemovitosti, obsahuje vlastní, tedy zvláštní ustanovení o tom, kdo je povinnou osobou k poskytnutí náhrad - je jí právnická osoba, která věc drží nebo držela ke dni zákona o půdě (případně převedla na osobu, která osobou povinnou není). Vlastník není mezi povinné osoby zařazen. Držba v tomto smyslu je vykládána v judikatuře Nejvyššího soudu tak, že pokud právnické osobě, která věc užívala, nesvědčí právo odpovídající této držbě, postačuje držba faktická, spojená s užíváním věci a bráním užitků z ní; dle obsahu spisu není o takové držbě na straně žalovaného sporu.

Rozsudky odvolacího soudu i soudu prvního stupně proto nebyly shledány správnými, a podle § 243b

odst. 2 věta za středníkem a odst. 3 OSŘ dovolací soud obě rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Samospráva \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Význam řízení](#)
- [Telekomunikace](#)
- [Účelová komunikace \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Územní plán \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vyhoštění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Restituce \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zdravotní služby \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta](#)
- [Územní plán](#)